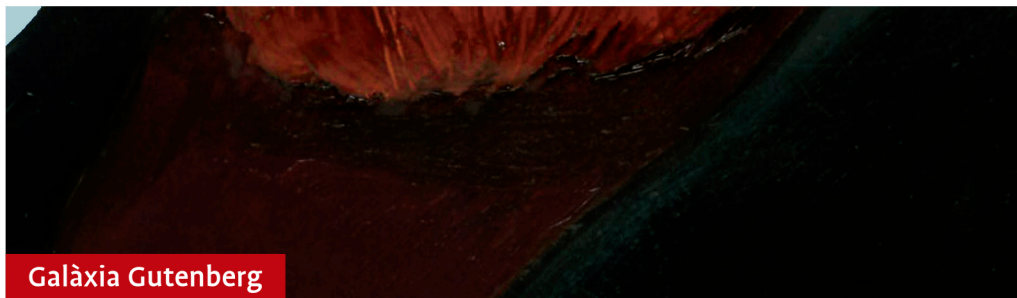

Xavier Güell
Jo, Gaudí

Galàxia Gutenberg

XAVIER GÜELL

Jo, Gaudí

Galaxia Gutenberg

També disponible en eBook

Títol de l'edició original: *Yo, Gaudí*
Traducció del castellà: Maria Llopis i Freixas

Publicat per
Galaxia Gutenberg, S.L.
Av. Diagonal, 361, 2n 1a
08037-Barcelona
info@galaxiagutenberg.com
www.galaxiagutenberg.com

Primera edició: setembre de 2019

© Xavier Güell, 2019
© de la traducció: Maria Llopis, 2019
© Galaxia Gutenberg, S.L., 2019

Preimpresió: Gama, sl
Impressió i enquadernació: Sagrafic
Dipòsit legal: B. 15975-2019
ISBN: 978-84-17747-76-3

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb l'autorització
dels seus titulars, a part de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO
(Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar
fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45)

El caire místic en l'art, el caire místic a la vida, el caire místic a la natura: això és el que busco, i a les grans simfonies de la música, en la iniciació del dolor, a les profunditats del mar potser el trobaré. M'és del tot necessari trobar-lo en alguna banda.

De profundis, OSCAR WILDE

El 12 de juny del 1926 és un dia especial per a Barcelona. La ciutat es desperta preguntant-se per qui toquen les campanes. Al final tothom ho sap: és per Gaudí, que serà enterrat aquesta tarda. Els comentaris sobre les circumstàncies de la seva mort, que tanta tinta han fet córrer en els diaris en les últimes quaranta-vuit hores, es barregen amb el dolor de la gent que recorre la ciutat vestida de negre en senyal de dol, suportant l'angoixa d'un sol de plom, amb la intenció d'anar a la capella ardent a l'Hospital de la Santa Creu. Es preveu que l'enterrament sigui tot un esdeveniment. (En aquells temps mai faltava el toc cerimonial en els grans funerals.)

Aliè a aquest enrenou, en el silenci de la capella ardent de l'hospital, es troba el cos embalsamat de Gaudí cobert amb un mantell negre de monjo i un rosari a la mà esquerra que reposa sobre el pit inert. Sembla com si estigués adormit. Els molts barcelonins que van a veure'l confirmen que en aquell moment i en aquell lloc es revela tot el que havia estat essencial en la seva vida: la serena rectitud davant el dolor, la inalterable sorpresa pel gaudi de la creació artística. Sí, en efecte, aquí, a la capella ardent, assoleix el punt més alt que la seva ambició va poder desitjar, no són compliments ni triomfs mundans, sinó el fet de formar part per sempre d'una realitat immanent, com les pedres, com els arbres.

A primera hora de la tarda entra al pati de l'hospital una carrossa de parets de vidre tirada per cavalls amb crespons i un cotxer vestit de gala amb barret de copa. Ha arribat l'hora prevista dels preparatius per al funeral. Dos vigorosos portalliteres, que

fan pudor de tintura de benzoïna, fiquen a la carrossa el senzill fèretre de roure, a l'interior del qual es troba el cos de Gaudí, i al damunt hi col·loquen un drap mortuori de color porpra que du brodada una Au Fènix, oferta per l'Associació d'Arquitectes de Catalunya. Després miren d'acomodar unes corones de flors que algú hi ha deixat.

—No; no ho facin! —exclama un membre de la comitiva que avança panteixant cap al pati—. Ell no volia corones de flors. Respectem la seva voluntat! —afegeix per assuaujar el gest imperatiu.

A poc a poc el pati es va omplint de gent, fins i tot hi arriben les autoritats que han de presidir la marxa. Una multitud en nombre creixent, continguda per la guàrdia urbana, s'atapeeix a l'altra banda de la porta. Se senten veus de protesta. Per fi, cap a un quart de sis, amb una mica de retard sobre l'hora prevista, s'obre la porta de l'hospital que dona al carrer del Carme. El seguici comença a posar-se en moviment en direcció a la Rambla. En un parell de gambades un home vestit amb roba militar es col·loca al capdavant de la processó; el segueixen dos oficials que es queden una mica endarrerits, com obliga el protocol. El militar d'alta graduació es disculpa davant la resta d'autoritats al·legant que hi ha molta tensió a les sales de banderes, on es parla insistentment d'un possible cop d'Estat (al final es va produir el dia de Sant Joan).

La carrossa se situa a la vorera central de la Rambla en direcció mar, cap al carrer Ferran, mentre la gent s'aplega a banda i banda. Uns amb curiositat a les seves mirades, d'altres realment compungits. Tots a l'ombra dels plàtans. Al pas lent dels cavalls, la comitiva travessa el Palau de la Virreina i arriba a la Boqueria. S'hi acosten alguns empleats de les botigues properes amb els davantals de treball, que acaben d'assabentar-se del que ha passat.

—És Gaudí! —exclama un ancià alt, ossut, de cap romà; se'l veu emocionat davant l'oportunitat de retre tribut al creador de la Sagrada Família.

—De debò que és Gaudí? —pregunta un dels despistats d'última hora que s'ha tret la boina, l'ha desat en una butxaca del davantal, i pel que sembla treballa en una loteria propera.

—No li agrada la seva obra? —inquireix al seu torn l'ancià que està avesat a enfrontar-se amb individus crítics davant el seu art innovador.

—Sí, sí. M'agrada molt. És el nostre millor arquitecte!

L'ancià fa que sí, però té pressa i no vol que la conversa es prolongui. No li serà tan fàcil. El de la loteria insisteix:

—Però, qui forma part del seguici?

—Ah! Aquests primers que veiem aquí són els guàrdies de seguretat a cavall per assegurar que el carrer estigui lliure, i això que es veu allà és la bandera de l'Associació Espiritual dels Devots de Sant Josep, molt influent en tot el que fa referència a la construcció de la Sagrada Família. Aquells són els alumnes de l'Escola Superior d'Arquitectura i aquests altres els membres de les diverses societats artístiques barcelonines: l'Orfeó Català, l'Ateneu i el Cercle Artístic de Sant Lluc. Miri, allà hi ha Josep Maria Jujol, deixeble de Gaudí. El coneix? He sentit dir que serà el seu successor a la Sagrada Família. També és un gran arquitecte. I al costat d'ell va un jove amb expressió afligida. Sí, aquell, no el veu? És el doctor Alfons Trias, veí de Gaudí al Park Güell.

—I aquells amb posat distingit? —pregunta de nou l'empleat de la loteria.

—Les autoritats! Hi distingeixo l'alcalde, el baró de Viver, i el nou bisbe de Barcelona, monsenyor Josep Miralles. En canvi no sé qui és el militar que està al costat d'ells; sembla nerviós.

—Però, què hi fan tots ells si no és un enterrament oficial?

—La veritat és que no ho sé —li respon amb sequedat l'ancià de cap romà, i decideix anar-se'n en direcció a l'església del Pi.

El seguici avança lentament. En entrar a la plaça de Sant Jaume, el rellotge marca dos quarts de sis ben bons. Després, amb una certa dificultat, enfila el carrer del Bisbe en direcció a la catedral.

Comencen a tocar les campanes. Centenars de persones entorpeixen el pas en un carrer tan estret com és el del Bisbe, encara sense el famós pont que connecta el Palau de la Generalitat amb la casa dels Canonges (es faria el 1928). Tots volen estar presents

en el comiat, és l'adeu ple de dolor d'una ciutadania agraïda. Quants misteris conté l'ànima humana! Gaudí ha mort; això ja és inevitable. I l'aire s'omple de comentaris, mentre els ocells, esvalotats, s'uneixen al so dels bronzes. Creix la llegenda sobre la seva mort a mesura que passen els minuts. A tres quarts de sis el seguici arriba per fi davant de la porta de Santa Llúcia. Els alumnes de l'Escola Superior d'Arquitectura introdueixen el fèretre a l'interior de la catedral. Allà hi ha el capítol en ple, orgullós, amb posat triomfal, brandant els emblemes dels seus respectius càrrecs eclesiàstics. Gaudí ha de ser exaltat com a cristià, tot i que molts dels seus amics maçons parlen també de la necessitat d'aprofundir en l'aspecte esotèric de la seva personalitat.

Gaudí, catòlic, maçó, nacionalista, republicà. Aquests són els detalls que segons a qui incomoden. També aquell dia. Però el ritual continua. Uns periodistes, fàcilment reconeixadors per la llibreta de notes que duen a la mà, registren tots els detalls que després bolcaran als seus diaris. (Per ells coneixem el que va passar amb més o menys precisió segons el diari en el qual treballaven. N'hi havia de molt exigents com *La Vanguardia*, que va cobrir el trajecte fins i tot amb un fotògraf que va fer-ne diverses instantànies.)

A l'interior de la catedral ja se senten les veus del cor que entonen el *Libera me, Domine* del mestre Gargallo. Els dirigeix amb mà ferma el mestre Sancho Marracó, que no està disposat a saltar-se'n ni una sola nota. És un moment d'especial dignitat. Tot sigui per Gaudí. «Doneu-los repòs etern, Senyor, i que la llum perpètua brilli per a ell.» Els alumnes avancen cap al centre del creuer i dipositen el fèretre en un túmul preparat per a aquesta finalitat. Que impressionant que sembla ara la mort en la seva grandesa! El canonge Bruguera és l'encarregat d'oficiar la cerimònia. Gran expectació entre la gentada amuntegada a la nau central i a les capelles laterals obertes per a l'ocasió. Tarda esplèndida per pensar en l'altra vida i, per què no, en el Judici Final. Es para més atenció als impulsos del cor que a les paraules del canonge, encara que tots s'uneixen en les absoltes *Qui Laza-*

rum. Les exèquies de l'Església catòlica al complet. És un quart de set. És hora de sortir d'allà.

—Som-hi... —exclama un dels membres de la comitiva que sembla dirigir tot l'operatiu (és el mateix que s'havia oposat al fet que col·loquessin corones de flors a la carrossa) després d'una breu conversa amb els estudiants que han de traslladar de nou el fèretre fora de la catedral—. El temps se'ns tira al damunt! —els diu amb aquella manera de parlar de qui domina bé aquestes situacions—. Hem de complir un horari! La gent que espera al carrer es mereix tot el nostre respecte. No hi ha motius per perllongar l'acte.

Sonen les campanes de nou. Les autoritats desapareixen i el seguici avança en direcció a la plaça de Catalunya per l'avinguda del Portal de l'Àngel i passa davant de les obres de l'edifici de Can Jorba (s'inauguraria a l'octubre). En arribar al carrer Casp, la multitud ofereix una imatge molt diferent del funeral. Ara es ret homenatge a l'home compromès, al catalanista convençut, a qui ha lluitat contra la dictadura de Primo de Rivera en defensa de la terra catalana. Tota una declaració política. Era d'esperar. Per comprovar-ho, els periodistes que segueixen al peu del canó pregunten aquí i allà i sempre obtenen la mateixa resposta: Gaudí és un català universal. Entre els nouvinguts es distingeixen membres de moviments catalanistes pels seus comentaris i per la manera d'aclamar el pas del fèretre. Així, la carrossa arriba davant del convent dels jesuïtes, on les campanes toquen en honor de Gaudí entre murmuris d'aprovació. A l'alçada del número 48 del carrer Casp, un immens crespó negre recobreix la façana de la Casa Calvet, un dels molts edificis fets pel gran arquitecte per embellir la ciutat. Es veu llavors que somriu el membre de la comitiva que dirigeix el seguici, encara que per poc temps, ja que és conscient que arribaran amb força retard a la cita a l'esplanada de la Sagrada Família.

Tota una història es teixeix en aquesta tarda barcelonina: el reconeixement a un home assenyalat per a la glòria. Qui en pot dubtar en contemplar la gentada que segueix la comitiva? Quan la carrossa gira al carrer València per pujar pel carrer Sicília fins

a la Sagrada Família, es percep la massa humana que hi ha al darrere. Gaudí està aquesta tarda en l'ànima de tothom, i des de llavors queda incrustat en l'ésser de Barcelona per sempre. (En aquell dia era la devoció per l'home a qui es retia honors fúnebres, el mateix home que avui ha assolit el privilegi comercial dels grans elegits de la història. Barcelona és un gran magatzem giratori, amb retalls de les obres de Gaudí aquí i allà.)

A les set de la tarda, la carrossa amb les restes de Gaudí arriba per fi a l'esplanada de la Sagrada Família. Un càlcul aproximat de la premsa parla de més de cinc mil persones. Gaudí està en el lloc de la seva destinació, en el temple que ha volgut convertir en l'obra de la seva vida. També aquí toquen les campanes per a ell. La gent ha interioritzat el moment: «Déu ens el va donar, Déu ens l'ha tret; no ens el mereixíem, però ens encanta la seva obra. Tots som en certa manera resultat d'ell.» Al fèretre li costa arribar fins a la porta, a causa de la gentada. «Germà Gaudí, prega per nosaltres.» En el seu temple expiatori la salmòdia uneix tots els que l'admiren, catòlics o maçons.

Els primers a entrar-hi són els associats de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat, que entonen salms litúrgics; després els obrers de la Sagrada Família amb atxes enceses i finalment el clergat, al costat d'una bigarrada multitud de curiosos. Massa gent, massa dissonàncies, massa escenificació. En un costat de l'altar major, espera, des de fa almenys una hora, l'Orfeó Català, secció d'homes i nens, encarregat de cantar les absoltes així que hi comenci a entrar el fèretre. Però triga a fer-ho. Hi ha tensió a l'ambient i els responsables es miren. El servei d'ordre aconsegueix per fi obrir un corredor per on els obrers de la Sagrada Família transporten a coll el fèretre fins a un cadafal.

Libere me...

L'Orfeó acaba d'iniciar les absoltes de l'*Officium Defunctorum* de Tomás Luis de Victoria. «Allibereu-me, oh Senyor, de la mort eterna, quan el cel i la terra tremolin...»

—I ara, què passarà? —pregunta un dels assistents quan l'Orfeó acaba les absoltes.

—Doncs s'enduran el difunt a la cripta, on serà enterrat —li contesta un altre amb els ulls humits per l'emoció.

Així es fa. Sense ritual excessiu. En el primer nínxol que es troba baixant les escales, que té una fornícula amb una imatge de la Mare de Déu del Carme, es diposita el fèretre. Després es procedeix a segellar-lo, i al final es resa un rosari per l'ànima de Gaudí.

Són les nou de la nit del 12 de juny de 1926; tot està en calma. Se senten tan sols alguns comentaris en veu baixa de com ha estat aquell dia tan especial per a la ciutat de Barcelona. Contràriament al que va passar durant tota aquella jornada, Gaudí és un personatge el centre vital del qual és a tot arreu, ja que pertany a tothom i alhora a ningú. Es pertany a ell mateix, al que va voler ser en la seva vida com a arquitecte i ésser humà.

De tota manera, se seguirà dient tantes vegades com sigui necessari que la seva personalitat necessita sempre ser buscada en els intersticis de la seva obra. És el que pensava un dels seus millors amics, el doctor Santaló, que el va acompanyar en els pitjors moments, encara que no en el seu comiat, per raons que s'expliquen ara.

En efecte, al cap d'unes quantes setmanes de l'enterrament, exactament el 3 de juliol, el doctor Santaló pot per fi sortir de casa després d'una llarga malaltia que l'ha tingut postrat primer al llit, després al seu gabinet.

És un matí d'estiu molt calorós. Santaló ha d'anar a la Sagrada Família i decideix fer-ho fent un volt. En la seva qualitat de marmessor de Gaudí, té la responsabilitat de posar ordre en alguns papers que han quedat sobre la seva taula de treball, tal com els va deixar el dia que es va topar amb la mort. L'aire és sufocant i sent una sobtada pressió al pit. S'atura al costat d'una botiga d'articles esportius, es repenja a la paret, s'estreny el cor amb la mà i tanca els ulls. No es treu del cap la idea que Gaudí podria haver viscut molts anys més. La seva salut era bona; tan bona com es podia esperar en un excèntric que sotmetia el seu cos a una severíssima dieta vegetariana. N'havia tingut cura més

de trenta anys: les caminades de cinc quilòmetres diaris, el bon costum de beure aigua en abundància, els seus hàbits metòdics, els medicaments que després de molta insistència aconseguia que prengués, el van mantenir en forma; però, tanta abstracció religiosa en els últims temps li havia creat una total desafecció de la vida. Més d'una vegada, durant les passejades que feien junts, va tenir la sensació que estava més a prop de Déu que de les coses del món; això el duia a no distingir la vorera de la calçada; de vegades va arribar fins i tot a agafar-lo perquè travessava un carrer sense mirar.

El doctor és conscient que Gaudí havia estat un ésser d'enlloc, foraster sempre, hoste en el millor dels casos; sap, també, que el seu món interior es va enfrontar a una realitat exterior hostil que no va voler acceptar, però desconeix com van ser els instants previs a la seva mort i si el seu desarrelament el va fer pensar a avançar la seva fi. Amb un gran artista com ell, de rampells imprevisibles, mai es podia estar segur del tot. Torna a fer un gest brusc amb la mà per apartar aquesta idea que no ha deixat de turmentar-lo des que li van donar la notícia de la seva mort i, aturant-se de nou, no pot evitar que els ulls se li omplin de llàgrimes.

Pensa llavors en la prima línia que separa la vida de la mort; en aquests breus moments en què la raó, els sentiments, la percepció, passen de fluir a apagar-se amb una alenada seca. Si no fos per la greu operació de pròstata que l'ha mantingut a l'hospital durant aquells dies, està segur que podria haver evitat el fatal desenllaç. No s'ho treu del cap, com tampoc el fet de no haver pogut estar amb ell en la seva agonia, ni assistir al seu enterrament, ni tan sols presenciar la lectura del testament. Ha hagut de conformar-se amb una descripció del que havia passat per part de tots els amics que l'anaven a veure. A poc a poc aquests testimonis han anat prenent cos en forma d'un veritable malson que es repeteix una vegada rere l'altra.

Veu Gaudí sortint de la Sagrada Família, a dos quarts de sis de la tarda, per assistir a la seva missa diària a l'església de Sant

Felip Neri. Camina amb el pas lent i l'aire despistat de qui es preocupa més del seu món interior que no pas del que hi passa fora. I així, en creuar la Gran Via a la intersecció de Bailèn i Girona, veu com un tramvia que fa el trajecte de la línia 30 l'atropella. Després veu clarament com el conductor, en pensar que es tracta d'un rodamon ebri, segueix el trajecte sense aturar-se. Les imatges esdevenen més nítides a partir d'aquest moment: veu Gaudí d'esquena, encara conscient, mirant el cel amb els ulls tranquils, gairebé agraïts; veu com somriu, com intenta ficar-se la mà a la butxaca dels pantalons, lligats amb imperdibles, per palpar la seva petita Bíblia, i creu sentir fins i tot el buf prolongat, desigual, de la seva respiració, que acaba en un borbolleig escanyat; el cor li batega ràpid però la sang no li arriba al cervell i acaba per desmaiar-se. Segueix el seu malson: veu com dos viants van a ajudar-lo sense reconèixer-lo; tampoc el poden identificar en no tenir documents, només troben entre les seves pertinences un mocador, una clau, un grapat de nous a les butxaques i una petita Bíblia plena de sang que sosté a la mà dreta, mantinguda a prop del cor. Aturen un taxi i després tres més. No volen ajudar-lo. Per què? Només és un pobre diable que els embrutaria les tapisseries. Al lluny, veu aparèixer un guàrdia civil i com aquest obliga un taxista a portar-lo al dispensari de la ronda de Sant Pere. Trencament de costelles, contusió cerebral, traumatisme a l'altura de l'orella dreta. Res més? No ho saben. Cal traslladar-lo. A l'hospital de la Santa Creu el confonen de nou amb un captaire i el destinen a una sala comuna.

Al doctor tot això li sembla absurd, propi dels desvaris que el dorment en despertar sap que ja han acabat, tot i que tem que encobreixin una veritat espantosa. En l'espai d'un segon s'adona de la versemblança del seu malson. Amb els ulls oberts no pot creure-ho i ha de tancar-los per sentir-ne la realitat, impossible de contradir.

L'alarma comença quan mossèn Gil Parés adverteix que Gaudí no ha tornat a la Sagrada Família. Juntament amb Domènec Sugranyes, deixeble de l'arquitecte, van a buscar-lo pel camí ha-

bitual que fa servir per tornar de la seva missa diària. Ni rastre. Llavors busquen per comissaries, hospitals i centres de primers auxilis. Ben entrada la nit el troben a la fi a l'Hospital de la Santa Creu. Està inconscient, amb la cara estranyament il·luminada, els llavis negres i la mà subjectant una petita Bíblia plena de sang. El metge els diu que no viurà més enllà d'un o dos dies.

L'endemà al matí Gaudí recupera el coneixement i demana que li administrin els sagraments. A estones està serè i resa; d'altres, però, és presa de gran agitació: gesticula, balbuceja paraules incomprensibles.

Santaló veu entrar els amics de Gaudí a l'hospital: el bisbe Miralles, Alfons Trias, Puig i Cadafalch, Cambó, Rubió i Bellver, Jujol, el manyà Mañach, el poeta Melcior Font...; hi són tots, tots menys ell, retingut també al llit d'un altre hospital. El baró de Viver, alcalde de Barcelona, s'ofereix a portar-lo a una clínica privada, on rebrà un tractament millor. Però Gaudí s'hi nega. Vol morir com ha viscut sempre, entre gent senzilla.

Durant els dos dies següents està tranquil; de vegades sospira i amb la mà aferrada a la seva Bíblia, repeteix: Jesús, Déu meu!

Són les seves darreres paraules.

Després d'unes quantes setmanes de xafogor, els raigs del sol, palpitants de petites partícules, aconsegueixen per fi travessar la capa de núvols que cobreix el cel. Una resplendor, que ve des del mar, es barreja amb l'aroma que desprenen els arbres.

En arribar a la Sagrada Família, Santaló fa una llarga marxa per evitar trobar-se amb mossèn Gil Parés i es dirigeix a l'habitació de Gaudí. Ningú hi ha entrat des de la seva mort; no es pot fer sense el consentiment del marmessor. Aquest és el seu privilegi i la seva obligació.

L'habitació està com la va deixar Gaudí la tarda de la tragèdia: el llit sense fer, rotlles de paper, llibres, plànols, maquetes, fotografies, escampats en un gran desordre; d'uns ganxos a les parets pengen rèpliques d'esquelets humans subjectats amb filferros, i buidats en escaiola, a mida natural, d'animals, nens, dones i homes, que han de servir per ornamentar el temple.

El doctor no pot evitar que un somriure li aparegui als llavis. El seu vell amic no deixa de sorprendre'l, fins i tot després de mort. No era només un geni, era molt més que això: un cicló, un gegant, una força de la naturalesa capaç de portar fins al límit la voluntat creadora. Respira fondo i es disposa a fer el que l'ha dut allà aquell matí: ordenar els papers, reunir els que el notari li ha demanat que porti a la seva oficina, referents a qüestions relatives a l'herència, i guardar les notes i els apunts perquè ingressin en un arxiu. Comença per endreçar la taula de treball, que està plena de dibuixos, trossos de guix, pedres, filferros, carbonets, llapis de colors; un cop neta, hi disposa a sobre unes quantes carpetes i les obre per llegir-ne el contingut. Són coses seves, opinions sobre la gent, esbossos, alguna factura i un comentari que li crida l'atenció perquè surt el nom de Josep Maria Jujol subratllat amb un gruixut llapis vermell: «Entre tots els meus deixebles Jujol és sens dubte el més indicat per succeir-me al capdavant de la Sagrada Família, però, tot i haver-l'hi ofert, tinc dubtes de proposar el seu nom a la Junta. Aquesta manera de ser tan seva, plena de silencis, com qui en el fons creu que és millor que ningú, de vegades m'irrita. Potser ho és i això em fa por perquè pot canviar els meus plànols en la construcció del temple. Ja ho va fer a les cases Batlló i Milà; en aquelles obres l'hi vaig permetre, però no en el meu temple. Qui triar, doncs? Rubió? Potser Sugranyes? Tots dos poden ser opcions més segures.»

Tanca les carpetes i les col·loca al costat de les que han d'ingressar a l'arxiu. Es queda un moment pensatiu. La veritat és que ja està tot fet; ha estat fàcil. Però recorda llavors que a Gaudí sempre li van agradar els misteris, en això era com un nen. L'escriptori deu tenir un fons ocult? Treu els calaixos i fica la mà per les ranures. En una d'elles percep una rugositat que podria ser una trapa. Prem amb els dits i veu com s'obre una gaveta en un dels laterals. Sí, l'escriptori té un lloc secret. Allà hi ha l'original del testament que va redactar a Puigcerdà el 1911. El llegeix. És el mateix que, segons les seves notícies, s'ha fet públic uns dies abans a la notaria. Dona la casa del Park Güell, com també els

seus estalvis i les accions dipositats al Banc Hispano Colonial dels Comillas, a la Junta constructora de la Sagrada Família. Un codicil especifica la donació de dues mil pessetes al seu deixeble Josep Maria Jujol, i diversos mobles, llibres i dibuixos a Alfons Trias, el fill del seu veí al Park Güell. Col·loca el document al costat dels papers que pensa endur-se i llisca la mà al fons de la gaveta, on troba una caixa de cartró lligada amb una corda. Són cartes pulcrament doblegades i ficades en sobres oberts, numerats de l'u al vint-i-u, en els quals no consta el nom del destinatari ni el remitent. En treure'ls de la caixa per veure'ls millor, cau a terra una nota manuscrita en tinta blava, on és fàcil reconèixer la lletra de Gaudí, que diu: «Cartes a Alfons Trias.»

En la seva condició de marmessor, Santaló s'atribueix el dret de poder-les llegir. Ho fa de manera lenta i pausada.